WILHELM MEYER-LÜBKE

În ziua de 4 Octomvrie 1936 a murit, în vârstă de 75 de ani, Wilhelm Meyer-Lübke. Cu el s'a stins un mare învățat, un dascăl mare, un suflet distins și un prieten devotat al Românilor.

Despre savant nu voiu spune multe. De decenii *Gramatica limbilor romanice*, în trei volume, și *Dicționarul etimologic romanic* sunt cărțile pe care orice romanist le deschide înainte de a începe să lucreze. « Ai băgat de seamă », îmi spunea odată Meyer-Lübke glumind, « cu câtă plăcere sânt citat când autorul are altă opinie decât a mea? Dar nu mă supăr de loc, căci și atunci când sunt combătut pe bună dreptate, am simțul că am condus, prin greșelile mele, pe urmași la descoperirea adevărului ». Aceasta e soarta operelor de temelie: pe ele clădesc alții; cu cât clădirea se înalță mai sus, cu atât apasă mai greu asupra fundației, care dispare în pământ.

Când era să se dea la cules manuscrisul *Dicționarului etimologic*, editorul voia să aleagă un format mai mare. Meyer-Lübke a insistat însă ca formatul să fie același ca al *Gramaticei*, pe care Dicționarul o completa. Voia să urmeze exemplul lui Fr. Diez, al cărui urmaș se considera pe drept cuvânt.

A fi învățat mare însemna pentru Meyer-Lübke a fi învățat mult. Cu talentul te naști, dar acest dar dumnezeiesc trebue răsplătit prin muncă. Intuiția fără cunoștințe exacte e mai de grabă primejdioasă decât folositoare. Adesea îmi vorbea în termeni puțin măgulitori despre concluziile pripite și nefundate ale unora dintre elevii « școalei idealiste ». Lui nu-i era rușine să se considere « pozitivist ». Nu-i plăcea să facă « filosofie », ci credea că « principiile de limbă » nu se învață din expuneri teoretice, ci se degajează dela sine din studiile serioase linguistice. În cele mai multe din articolele dicționarului

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

său etimologic găsești atâtea observații juste, izvorîte dintr'o vastă experiență linguistică și controlate de un spirit critic deosebit de ascuțit, cât în capitole întregi de studii de filosofie a limbii.

Explicațiile ingenioase și convingătoare, pe care Meyer-Lübke le-a dat în număr atât de mare, le găsea, fiindcă stăpânea ca nimeni altul tot domeniul limbilor romanice; dragostea cu care se oprea la amănunt pentru ca să-l pătrundă întreg, explică privirea largă de care dădea dovadă în sintezele sale. Pasiunea lui pentru detaliu nu însemna o fărîmițare în cercetări « atomistice ». Într'o epocă când s'au dat cele mai îngrijite ediții de texte și în cursul unei activități de aproape 60 de ani, Meyer-Lübke n'a dat nicio lucrare de filologie propriu zisă. A început ca linguist și tot ca linguist și-a terminat activitatea.

Chiar primul său volum din Gramatica limbilor romanice, « Fonologia », tipărită în 1890, când autorul ei n'avea decât 29 de ani, însemnează o inovație de seamă în felul de a trata această materie. Deși analiza sa intra în cele mai subtile probleme fonetice — pentru care a păstrat o deosebită predilecție până la adânci bătrânețe — deși evoluțiunile de rostire erau urmărite până în cele mai îndepărtate dialecte și graiuri romanice, totuși aceste amănunte se grupau în capitole mari, tratând despre poziția accentuată și neaccentuată (intertonică, protonică, precedată de accent) a vocalelor sau despre poziția consonantelor la începutul, în mijlocul și la sfârșitul cuvântului, între vocale sau înainte de alte consonante. Astfel în fonologia romanică ajungem să distingem liniile principale și firești de desvoltare, din epoca latină până azi, și să cunoaștem câteva din legile esențiale de evoluție a rostirii.

Talentul linguistic și râvna de cercetător s'au manifestat foarte de timpuriu la Meyer-Lübke. Încă pe băncile școalei el citise lucrările fundamentale ale linguisticei comparate. Dacă o boală serioasă, care l-a silit să se cruțe toată viața, nu l-ar fi constrâns să-și limiteze câmpul de activitate, el ar fi fost indoeuropenist. Dar coborînd munții Elveției (unde se născuse dintr'o familie care a dat pe marele scriitor Konrad Ferdinand Meyer) în șesul Italiei, cu clima dulce și prielnică bolnavilor de piept, el a găsit prilejul să adune materialul pentru acea *Gramatică italiană* (1890), care a rămas până azi cea mai completă și mai profundă expunere a limbii italiene.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

Dela comparatiști aduse cu sine în romanistică privirea largă, care scotea fenomenul linguistic din izolarea sa și îl privea în toată întinderea lui geografică. Dela indoeuropeniști îi venea ispita de a pătrunde dincolo de atestări, în epoca lipsită de texte, unde numai speculații controlate de un sever spirit critic pot aduce lumină. Faimoasa sa *Introducere* cercetează limbile romanice din punct de vedere biologic și paleontologic.

Chiar din întâia sa lucrare, scrisă pe când se numea numai Wilhelm Meyer (numele de Lübke, al soției sale, l-a adăogat, după un obiceiu localnic, după ce s'a însurat, la numele atât de des de «Meyer»), despre *Neutrul latin*, el se dovedește stăpân pe tot complexul limbilor romanice cu dialectele lor. Limbii române îi dă locul dintâi, nu numai fiindcă pleacă dela Est spre Vest, ci și fiindcă dela început a recunoscut însemnătatea acestei limbi pentru deslegarea problemelor interromanice și fiindcă a simțit pentru ea o atracție, cum între limbile romanice numai pentru cea sardă o mai avea.

Într'o vreme, când filologia comparată era încă la începuturile ei, și când atenția comparatiștilor era în mod firesc îndreptată mai mult asupra asemănărilor, care permiteau deducții privitoare la înrudirea limbilor și invitau la reconstruirea limbilor primitive, limba română, atât de des deosebită de limbile romanice, atrăgea prea puțin pe romaniștii străini. Cei mai mulți dintre ei fiind în primul rând filologi, credeau că se pot dispensa să învețe o limbă cu o gramatică grea (fiindcă nu era fixată) și cu un lexic împestrițat cu multe elemente neromanice, o limbă fără texte din evul mediu și cu documente scrise cu litere chirilice.

În opoziție cu ei, Meyer-Lübke văzu imediat folosul mare pe care linguistica comparată îl poate trage din izolarea limbii române.

Cuvintele de origine străină din limba noastră, în loc să-l sperie, îl interesau atât de mult încât învață limbile slave, pe lângă neogreaca, pe care o știa atât de bine, încât publică chiar, în 1889, un studiu de mare importanță despre Gramatica lui Simon Portius din 1638. Despre limba albaneză și cea bască (pe care a învățat-o la bătrânețe) a scris de repetite ori, insistând asupra asemănărilor pe care elementul latin, conservat în aceste regiuni izolate, le are cu limba română.

Atât ca docent în Zürich (1884), unde s'a abilitat la vârsta de 23 de ani, cât și mai târziu ca profesor în Iena (1887), îl vedem

BCU Cluj / Central University Library Cluj
BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

urmărind cu deosebită atenție filologia românească. În « Literaturblatt für germanische und romanische Philologie », în care au apărut multe recensii de-ale sale asupra lucrărilor privitoare la limba română, a publicat în 1885 darea sa de seamă asupra *Studiilor* lui Tiktin, iar în anul următor asupra *Codicelui Voronețean*. A continuat apoi să țină la curent străinătatea cu lucrările de filologie română, recensând lucrările lui Weigand (1892), Densusianu și mulți alții. Dintre articolele mărunte relative la limba română, pomenesc pe cele privitoare la elementele vechi germane, explicarea lui *spre* din *super*, contribuțiile sale la evoluția diftongului *au*, a lui *l*, *n* și *ge*, *gi*, etc. În *Gramatica* lui sunt nenumărate notițe lămuritoare pentru fonologie, morfologie și mai ales pentru sintaxa română, pe care a aprofundat-o cu mai multă stăruință și pentru care a adunat un bogat material de exemplificări din limba veche și cea populară.

Când s'a mutat la Viena, ca al doilea profesor de limbi romanice (alături de A. Mussafia), el era bucuros că în capitala Austriei va avea și elevi români, cu care să poată învăța românește. Lui Iosif Popovici i-a creat un lectorat de limba română, iar pe mine m'a îndemnat să mă fac docent.

Fie-mi îngăduit să dau câteva amănunte și să reproduc din teancul de scrisori primite dela el câteva pasagii. Amintirile vor evoca pe neîntrecutul dascăl, iar fragmentele de scrisori pe omul de o atât de rară bunătate a inimii, care m'a onorat cu prietenia lui. Ele vor mai arăta și cât de devotat prieten al Românilor era.

Corespondența care se extinde asupra unui timp de treizeci și patru de ani, începe cu o cartă postală din August 1900. În ea îmi mulțumește pentru trimiterea tezei mele de doctorat despre *Sufixele diminutive* și-mi cere articolele din « Convorbiri literare » citate în teză. Nu voiu reproduce aprecierile lui binevoitoare. Țin însă să spun că ele au însemnat pentru mine mai mult decât o îmbărbătare: m'au hotărît să apuc, împotriva tuturor obstacolelor, pe un drum, la sfârșitul căruia nu se prea putea întrezări o carieră.

Dacă această atenție față de un începător, care abia putea nădăjdui că maestrul îi va ceti cartea, a fost o faptă bună, toată noblețea sufletească a savantului lipsit de orice vanitate, reieșea din cuvintele: « în majoritatea cazurilor în care combați păreri de-ale mele, ai fără îndoială dreptate ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

Când, în anul următor, venind dela Paris, m'am prezentat lui Meyer-Lübke cu o recomandație dela Gaston Paris, el mă primi cu toată căldura omului superior, care simte o adevărată fericire când poate încuraja tineretul. Îmi arătă cât de bucuros ar fi să aibă pe lângă sine un Român și-mi propuse să încerc abilitarea ca docent la Viena, în vederea unei mutări la Cernăuți, unde catedra lui Sbiera avea să devină în curând vacantă, prin ieșirea titularului la pensie.

Era mai mult decât puteam aștepta. Astfel ajunsei în apropierea maestrului, care avea, în învățământul superior, de elevi pe Elise Richter, A. Zauner, E. Herzog, M. Bartoli și K. Ettmayer și între elevii săi mult promițători pe P. Skok, C. Battisti ș. a.

Doi ani am urmat cursurile sale, pregătind teza de abilitare. Păstrez încă notițele cursului de *Latină vulgară*, altul decât minunata sinteză din « Grundriss »-ul lui Gröber și decât partea referitoare la limba latină din *Introducerea în studiul limbilor romanice*, care apăruse cu un an mai înainte. Meyer-Lübke nu se repeta niciodată. Două cursuri despre același subiect, la distanță de câțiva ani, însemnau totdeauna două clădiri diferite ca stil și concepție, chiar când erau ridicate din același material.

Între preocupările lui de căpetenie, era totdeauna cea a economiei [1]). Cât mai puțină vorbă, cât mai puține excursii; dar ceea ce dai, să redea un gând clar și să fie convingător. El știa să sacrifice tot ce era accesoriu și în loc de liste lungi și obositoare de exemple, să dea ceea ce era absolut necesar spre a elucida o chestiune, spre a întări o afirmație sau spre a lămuri o problemă de metodologie. Din cauza aceasta, cărțile sale, uneori sunt grele de cetit, iar la cursurile dela Universitate începătorii se alegeau cu puțin. Dar dacă citești Gramatica limbilor romanice în franțuzește (tradusă la îndemnul lui Gaston Paris), cu propozițiile lungi și stufoase din original descompuse și exprimate pe înțelesul tuturor, vezi cât de mult cuprind cărțile lui. Iar dacă la cursurile sale veneai cu oarecare pregătire linguistică, erai fermecat de expunerea sa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1]) Principiul economiei trebuia aplicat mai ales în Dicționarul etimologic. Din cauza lipsei de spațiu a citat de obiceiu numai lucrările, nu și pe autorii lor. « Omiterea numelor a produs mult sânge rău », îmi scria în 22 Noemvrie 1910, « dar ea îmi permite să economisesc atâta loc ! ».

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

El nu insista niciodată asupra părților care i se păreau că trebue să fie cunoscute tuturor. Când totuși era nevoit să spună și lucruri elementare, o făcea repede și cu puține exemplificări, pe care le scria pe tablă cu dreapta, pentru ca să le șteargă imediat cu stânga, ca și când i-ar fi fost rușine de asemenea banalități. Se oprea numai la cazurile asupra cărora avea să spună ceva nou și inedit sau care, prin problemele pe care le puneau, erau de oarecare interes principiar.

Convins că în linguistică nu există decât rare ori soluții definitive, și că același fenomen poate fi explicat în mai multe feluri, el căuta să desvolte în elevii săi simțul critic.

Înainte de a încerca o soluție, curățea terenul de tot ce era străin problemei. Astfel elevul învăța cum trebue să se ferească de rătăcirile inițiale. Abia după ce zgura era dată la o parte, venea cumpănirea a ceea ce e esențial și a părților secundare. Aceasta o făcea de obiceiu trecând în revistă părerile predecesorilor și descoperind cu ochiul său ager și cu cunoștințele vaste pe care le avea în întregul domeniu romanic, lipsurile lor. Exprimând o părere proprie, el căuta firește s'o motiveze cu cât mai multe argumente, dar niciodată nu ascundea părțile ei slabe, nu cerea elevului să jure pe cuvântul magistrului, ci era foarte mulțumit când, în seminar, elevul — pe care-l considera ca un coleg mai tânăr — îl combătea. În asemenea cazuri el îl incita, îi sugera argumente pe care să se bizue și chiar când îi sdrobea argumentarea, o făcea astfel încât elevul să rămână cu impresia că a provocat o discuție folositoare.

Numai un dascăl mare ca el putea avea atâta răbdare. După seminar stătea de vorbă cu elevii săi și le asculta cu bunăvoință toate păsurile, dându-le sfaturi și încurajându-i. Odată pe săptămână primea și acasă pe cei ce îi cereau îndrumări asupra lucrărilor lor. Îndreptându-le erorile și arătându-le drumul nou pe care aveau să urmeze, el le împrumuta adesea ideile sale originale, la a căror paternitate nu ținea deloc.

Numai odată l-am văzut necăjit pe unul din acești elevi, a cărui lucrare i-a refăcut-o capitol cu capitol și care la urmă a avut inconștiența să i-o prezinte tot lui ca teză de abilitare. Totuși, în loc să-l dea afară, l-a sfătuit să se prezinte cu ea la altă universitate.

Fără să fie orator și mai ales fără să părăsească în expunerile sale tonul strict științific, el era capabil să devină cald și vioiu atunci când

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

atingea coarde sufletești. Aflând despre moartea lui Gaston Paris, l-am așteptat pe sală la ora 8, și i-am comunicat vestea înainte de a intra la curs. Ea l-a impresionat atât de adânc, încât, urcând pe catedră, în loc să-și facă cursul, ne-a vorbit o oră întreagă despre marele său dascăl, cu atâta căldură încât sala întreagă era răpită. Ajuns acasă a pus pe hârtie ceea ce improvizase. Foiletonul publicat în gazeta vieneză Neue Freie Presse (în 1908), n'a atins însă frumusețea panegiricului ținut pe nepregătite la Universitate.

Mi-am adus atunci aminte cu câtă sinceră admirație ne vorbise cu câțiva ani înainte Gaston Paris, de « son éminent élève » Meyer-Lübke, pe care-l însărcinase chiar să-l înlocuiască la « École des Hautes Études », la cursul de Latină vulgară.

De multe ori m'am întrebat, dacă Meyer-Lübke a fost mai mare prin scrierile sau prin cursurile sale, în care răspândea cu atâta dărnicie elevilor săi belșugul de idei — dintre care multe erau scăpărări momentane, neutilizate mai târziu — și bogata sa experiență metodică. Mulți dintre aceștia, deveniți mai târziu profesori universitari, aveau să arunce la rândul lor sămânța sănătoasă în pământ roditor. Ceea ce învățaseră ei să semene nu era numai cunoștința și metoda de lucru, ci și devotament pentru cercetări științifice, dragoste pentru elevi și bucuria de a-i ajuta.

Într'o zi, scurt timp după abilitare, mă întrebă dacă aș primi catedra de limbi romanice la Universitatea din Fribourg (Elveția) devenită vacantă. Facultatea de Litere dela acea universitate îi ceruse avizul și el imediat s'a gândit la unul din elevii săi. Cum Universitatea din Fribourg e catolică, iar eu ortodox, chemarea nu s'a putut face.

Nu voiu uita niciodată ziua când, ieșind dela cursul lui, îl zăresc așteptându-mă pe sală și rugându-mă să-l petrec până acasă. În tramvaiul care mergea la Währing îmi spuse că a început la editorul Winter în Heidelberg publicarea unei serii de « manuale elementare romanice » și îmi propuse să scriu dicționarul etimologic al limbii române, făgăduindu-mi că va face și el o corectură a coalelor imprimate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Numai astfel, asociindu-și elevii și prietenii la cercetări și la opere vaste de colaborare, a putut să creeze acea atmosferă de muncă care a făcut pe vremuri din Viena cel mai însemnat centru de studii de romanistică.

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

În toamna anului 1904 am deschis la Viena întâiul Seminar românesc. Întemeierea lui se datorește sprijinului pe care mi-l dăduse Meyer-Lübke, care, ca decan al Facultății filosofice, se bucura de un mare prestigiu la colegii săi și avea trecere în Ministerul Instrucțiunii. Seminarul din Lammgasse deveni în curând locul de întâlnire al studenților români cu studenții de alte neamuri, pe care mă străduiam să-i interesez pentru Români. Acest lucru nu era pe placul Ungurilor, care intervenira la Viena și hotărîră pe ministrul Hartl să ceară Universității desființarea seminarului.

Iată scrisoarea lui Meyer-Lübke, cu data de 25 Noemvrie 1905, în care îmi aduce la cunoștință acest lucru:

« Ungaria, sau mai bine zis frica de Unguri, a învins. Iată o farsă tristă, pe care nu am să le-o iert slăbănogilor care au aranjat-o, farsă care are să aibă poate urmări mai grave decât își închipue ei. Ne rămâne, firește, deschisă calea propusă de d-ta, dacă o va accepta Ministerul român. În cât mă privește, poți conta totdeauna pe orice ajutor sau recomandații din parte-mi.

« Ai auzit ceva despre ovațiile ce se vor aduce Carmen Sylvei? Cunoști vreun scriitor bucovinean care ar putea fi invitat să ia parte la manifestație? ».

Calea propusă de mine era ca Seminarul român să formeze, subt conducerea mea, o secție a seminarului romanic de sub direcția lui Meyer-Lübke.

Așa s'a și întâmplat.

Ministrul Instrucțiunii din București, d-l M. Vlădescu, acceptă soluția ce i-am propus, mulțumit că poate păcăli astfel pe Unguri, iar Meyer-Lübke primi de formă direcția seminarului, lăsându-mă să-l conduc mai departe așa cum credeam eu că trebue s'o fac.

Trecând în toamna anului 1906 la Cernăuți, Seminarul român din Viena s'a închis, iar biblioteca lui fu încorporată bibliotecii seminarului de limbi romanice.

Când află de numirea mea ca profesor la Cernăuți, Meyer-Lübke îmi scrise, la 13 Sept. 1906, o scrisoare frumoasă, în care îmi ura ca să am și eu parte de marea bucurie a vieții lui, de « elevi recunoscători, înțelegători și totuși independenți ». « Cariera pe care o începi e frumoasă, poate cea mai frumoasă, cea mai ideală din câte există. Nu uita însă că și profesorii universitari sunt oameni, cu virtuți și defecte

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

omenești. Dacă vei întâmpina desamăgiri — pentrucă noi avem obiceiul să urmărim idealuri pe care nu le putem ajunge cu puterile noastre — să nu pierzi credința în știință. Atunci vei simți totdeauna sufletește răsplata muncii d-tale ».

Fiind însărcinat de Academia Română cu redactarea Dicționarului Limbii Române, i-am arătat maestrului planul după care voiam să lucrez și i-am comunicat că propunerea mea de a da și ilustrații nu fusese admisă [1]). « Îmi pare rău », îmi răspunse Meyer-Lübke în Decemvrie 1906, « că Academia n'a admis ilustrațiile. Acest lucru e cu atât mai regretabil cu cât România, prin « Terminologia » lui Damé, a făcut un început fericit în privința aceasta. Mă bucur însă că n'ai făcut chestie de cabinet din ilustrații: mai bine un dicționar fără ilustrații făcut de d-ta, decât lipsa lui ».

În carta postală din 16 Februarie 1910 îmi cere indicații bibliografice despre Titu Maiorescu, căci promisese societății România Jună să vorbească despre marele critic și bărbat de stat cu ocazia unei festivități aranjată de Românii din Viena.

Maiorescu, ca Președinte al Consiliului de miniștri, a reînființat în 1911 Seminarul român din Viena, rugând pe Meyer-Lübke să primească conducerea lui. Într'o scrisoare, din 2 Februarie 1912, îmi scrie: « Seminarul român îmi face multă bucurie, dar îmi dă și mult de lucru. Studenți am destui. Pentru Nemți voiu face un curs introductiv. Vorbirea-program pe care am ținut-o va apare în « Convorbiri literare » [2]). Nădăjduesc că ea va face pe tinerii Români să vină mai bucuros la Viena, decât la Paris, unde, după cum îmi comunică A. Thomas, se va deschide de asemeni un Institut român... Cartea lui Pârvan e plină de sugestii...». În alta mă întreabă, cine ar fi mai potrivit ca șef de lucrări în institutul lui, Ilie Bacinschi sau Theodor Capidan? S'a gândit mai târziu și la D. Caracostea, la I. Grămadă și D. Marmeliuc, dar aceștia aveau catedre dela care nu puteau lipsi în învățământul secundar. În 14 Ianuarie 1913 îmi cere

[1]) Maiorescu era cel care se opunea mai mult, zicând că un dicționar academic e o lucrare « serioasă » și nu poate fi un « Bilderbuch ». Ceilalți membri din Comisie, având înaintea ochilor modelul Dicționarului Academiei Franceze și temându-se că ilustrațiile vor pricinui întârzieri, acceptară punctul de vedere al lui Maiorescu.

[2]) S'a publicat în numărul din Ianuarie 1912 sub titlul *Cu prilejul inaugurării Institutului Român al Universității din Viena* (pp. 3—10).

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

niște colecții de poezii populare pentru cursul anunțat despre balada populară, voind să studieze filiera și migrațiunea diferitelor motive. În 29 Martie 1913 îmi scrie despre șansele lui I. Nistor, care ceruse abilitarea ca docent la Viena, în vederea catedrei de istorie sud-est europeană întemeiată la Cernăuți. Ajutorul pe care i l-a dat Meyer-Lübke i-a fost de mare folos.

Cu multă satisfacție îmi comunică la 15 Octomvrie 1913 că a izbutit să facă din Seminarul român un loc de întâlnire al Românilor cu Nemți, Americani și Scandinavi. Într'adevăr, aceasta era epoca când romaniștii din toată lumea mergeau la Viena să asculte cursurile celui ce publica Dicționarul etimologic al limbilor romanice, conducea colecția de tratate (« Romanische Elementarbücher ») apărute în editura lui Winter, la Heidelberg, era codirector la revistele « Wörter und Sachen » și « Germanisch-romanische Monatschrift », urmărea, în *Thesaurus linguae latinae*, soarta cuvintelor latine păstrate în limbile romanice și plănuia și publicarea unui Dicționar al latinității medievale, care avea să-l înlocuiască pe Du Cange. Aceștia sunt anii când o nouă serie de elevi excelenți, care aveau să devină mai târziu profesori universitari, se strânseseră în jurul maestrului: N. Jokl, Fr. Schürr, E. Gamillscheg, L. Spitzer, St. Wedkiewicz, D. Caracostea, I. Bacinschi, D. Marmeliuc, Bertoldi, Maver, Barić ș. a. Cei dintâi șase, împreună cu I. Grămadă, eroul dela Cireșoaia, au colaborat la întâiul volum de « Comunicări » (« Mitteilungen des rumänischen Instituts zu Wien »), apărut în 1914. Frumosul și bogatul anuar începe cu o admirabilă caracteristică a sistemului fonologic al limbii române, în comparație cu al limbii dalmată și albaneză, pe care Meyer-Lübke l-a publicat sub titlul *Rumänisch, Romanisch, Albanesisch.* În câteva scrisori mă ține la curent cu această lucrare la care ținea foarte mult și în care nu se mulțumea cu citarea coincidențelor celor trei limbi, ci căuta să deslușească și cauzele lor și insista și asupra deosebirilor prin care fiecare din ele apărea cu individualitatea ei.

Anii aceștia însemnează fără îndoială apogeul activității sale.

În 1916 Meyer-Lübke părăsește Viena spre a se strămuta la Bonn, la catedra ocupată odinioară de părintele filologiei romanice, Fr. Diez. Cu mutarea lui a încetat și funcționarea Seminarului român și apariția anuarului lui.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

Plecarea din capitala Austriei a regretat-o mai târziu. E greșeala pe care o fac chiar cei mai mari oameni, când din cauza unor nemulțumiri mărunte părăsesc o situație, pe care nu și-o mai pot reface aiurea. Elvețianul crescut în libertate și aparținând bisericii protestante, nu se simțea bine în Viena catolică, supusă tuturor compromisurilor politice. Credea că în Germania va găsi alt mediu. Dar în orășelul de pe malul Rinului mediul nu era cel așteptat și războiul — căci mutarea s'a făcut în 1916 — apăsa greu asupra Germaniei. La Universitate i se cerea linguistului să facă filologie și literatură; elevii ce-l încunjurau nu mai erau tineri veniți din toată lumea, aducând în discuțiile linguistice lămuririle pe care le îmbiau feluritele lor limbi materne, ci invalizi întorși de pe câmpul de luptă sau adolescenți rău hrăniți.

Din anii războiului lipsesc scrisori. Abia în Ianuarie 1918 îmi comunică planul său de a face cursuri de limba română la Universitatea din Bonn și la Academia comercială din Köln. În 14 August al aceluiași an mă înștiințează că vrea să aranjeze o serie de conferințe despre România și mă întreabă dacă aș accepta să vorbesc și eu despre literatura română modernă și despre locul pe care-l ocupă limba română între limbile romanice. Grija sa de a relua după războiu legăturile cu România se recunoaște din toate scrisorile sale următoare. La 12 Noemvrie 1920 îmi arată că are 7 ascultători la cursul său de limba română și îmi cere note pentru o conferință pe care vrea s'o țină despre cântecul popular. În « Romanisches Auslandinstitut », întemeiat la Bonn, ar vrea să aibă și o secție românească. În scrisoarea din 15 Martie 1921 îmi arată cât de multă satisfacție îi dă studiul limbii române, de câte ori se întoarce la el. (Atunci scrisese studiul despre *Palatalizarea labialelor* publicat în vol. II al Dacoromaniei). În scrisoarea din 10 Noemvrie 1921 își exprimă regretul că a trebuit să lase la o parte învățarea limbii române, căci fiind invitat în Spania, trebue să-și împrospăteze cunoștințele de spaniolește: « pentru ca să lucrez simultan cu două limbi romanice, pe care nu sunt obișnuit să le vorbesc, nu mai sunt tânăr în deajuns. Mă bucur că totuși voiu avea prilejul să văd Spania și că pot să scap pentru o lună întreagă de mizeria de aici ».

În cadrele Institutului său am ținut și eu o conferință la Bonn despre literatura română.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

Despre interesul mare cu care urmărea activitatea elevilor săi vorbește următorul fragment din scrisoarea sa dela 15 Oct. 1927, prin care mă felicita la împlinirea vârstei de 50 de ani: « Ai încă înaintea d-tale un șir lung de ani și ai un stat-major de colaboratori admirabili, încât România se poate măsura, în privința studiilor linguistice, cu oricare altă țară și întrece chiar pe cele mai multe... Păcat de moartea lui Bogrea și a lui Pârvan, de care am aflat cu multă părere de rău ».

În Bonn viața devenea tot mai grea. Fiind teritoriu de ocupație, studenții din Germania propriu zisă nu mai treceau Rinul. Meyer-Lübke suferea mult în atmosfera apăsătoare a întâiului deceniu de după războiu și primea cu bucurie invitările ce-i veneau de a face cursuri la universități spaniole, portugheze, engleze și americane. L-am invitat și eu să vină în România, cealaltă țară romanică, afară de Spania, pe care n'o cunoștea încă. Precum mi-a mărturisit, de repetite ori, de luna petrecută în țara noastră i se legau cele mai plăcute amintiri. Acestei treceri pe la noi avem să-i mulțumim studiul său atât de luminos *Rumänisch und Romanisch*, publicat în Analele Academiei noastre, în care apar toate marile lui calități de linguist și care desmint faima de « învechit » pe care o răspândeau despre el câțiva colegi.

E adevărat că anumite direcții moderne nu erau prețuite de Meyer-Lübke. El prefera să umble pe drumurile sigure pe care ajunsese atât de departe. Ceea ce nu însemna însă de loc că nu privea bucuros spre zările nouă ce se deschideau studiilor linguistice. În sufletul lui se dădea chiar o luptă necurmată și uneori tragică. Pe de o parte era convins că, cu metodele urmate o vieață întreagă, mai puteau fi deslegate o mulțime de probleme, pe de altă parte simțul de severă autocritică îl făcea să se întrebe, dacă stăruința aceasta de a merge pe drumuri umblate nu era un semn de bătrânețe, de slăbire a puterilor. Îndoieli începură să se încuibe în sufletul lui și ele creșteau cu cât vedea cum la generația mai tânără scădea tot mai mult interesul pentru problemele care continuau să-l pasioneze ca și în tinerețe. Ar fi dorit mult să dea o a doua ediție a « Fonologiei » sale, având să aducă nenumărate contribuții nouă la cele publicate cu 35 de ani înainte. Dar interesul pentru gramatica istorică și mai ales pentru evoluțiile de sunete era atât de scăzut, încât îi era teamă că nu va

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

mai găsi nici măcar un editor. Atunci s'a resemnat să publice cele câteva capitole de fonologie romanică, care-l arătau tot atât de bine informat pe întreg teritoriul romanic, ca în tinereţe, şi stăpân pe o tehnică care semăna a virtuozitate. Limbii române continua să-i dea o atenţie neştirbită, fiind la curent cu toate publicaţiile noastre linguistice (cu mult mai numeroase în anii din urmă decât înainte de războiu).

Voiu cita câteva fragmente din scrisorile care trădează această luptă sufletească, căci din ele reiese într'o lumină şi mai frumoasă dragostea curată şi respectul adânc pe care acest mare învăţat l-a avut pentru ştiinţă.

« Părerea lui Iordan despre Gramatica mea, despre care crede că e greşită ca metodă, m'a atins foarte mult. M'am întrebat, dacă trebue să continuu să lucrez şi dacă nu e mai bine să părăsesc planul de a scrie o nouă Fonologie romanică... Asemenea observaţii pregnante, mai ales când e vorba de un învăţat bătrân, prind imediat. Ce mă fac însă cu necesitatea ce o simt de a lucra mai departe şi cu plăcerea ce o am lucrând? ». (25.XII.1925). « Ţi-am trimis două extrase mici. M'am întrebat mult timp dacă trebuia sau nu să le dau la tipar. Câte odată simt nevoia, când am o altă părere decât un preopinent, să scap de ea, aşternând-o pe hârtie. Dacă s'a tipărit, nu mai am nicio dorinţă să intru în polemică, căci nu sunt bătăios din fire şi nici nu sunt convins că ceea ce spun e atât de important, încât să fie nevoie de a mai insista ». (24.VII.1925). « Studiul pe care îl voiu publica în Analele Academiei Române îmi dă mai mult de lucru decât credeam. N'aş vrea să scap însă prilejul de a mă pronunţa asupra unor lucruri, asupra cărora nu voiu mai avea când reveni. Testament !». (29.VI.1930). « Şederea noastră în România a fost cea mai frumoasă dintre toate călătoriile pe care le-am făcut în vreo ţară străină... Îţi mulţumesc pentrucă n'ai făcut ca atâţi alţii: să uiţi de dascăl atunci când nu-ţi mai poate fi folositor în carieră... Trecerea peste pragul deceniului al optulea mi-a făcut o impresie adâncă: mă simt bătrân... Noroc că pot iară lucra câte opt ore pe zi... Planul de a da o nouă ediţie a Fonologiei mă ispiteşte iar. Gândul că n'o voiu termina nu mă poate abate dela el. La ceea ce ţineam, terminarea Dicţionarului etimologic, s'a împlinit. Fonologia nu-i atât de importantă şi dacă mor cu ea neterminată, ajunge simplu de tot la coş. Mai greu e să găsesc un editor, căci stările la noi se înrăutăţesc pe zi

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10

ce trece și dacă nu vine o schimbare, ne bolșevizăm... Dar poate e mai bine să mă mărginesc de a tipări câteva fragmente din ea. Spitzer a scris odată că tăria mea e în sinteză, nu în cercetarea amănuntelor. Mie mi se pare că tocmai contrariul e adevărat. Dicționarul o arată. Dar omul se cunoaște atât de puțin pe sine însuși! Ceea ce nu vrea să zică că alții ne cunosc mai bine». (10.V.1931). «Tot nu știu dacă voiu scrie «Fonologia». Excelenta carte a lui Duraffour despre diftongii franco-provențali dovedește că tot mai există învățați care se interesează de asemenea amănunte. În general însă tendințele actuale sunt altele decât acum 50 de ani. Asta o văd din ceea ce publici d-ta și von Wartburg. Mă bucur când vă citesc, dar sunt prea bătrân spre a descoperi alăturea cu voi lucruri nouă. Avertismentul lui Jaberg, în frumoasa sa cuvântare ca rector, că și în știință omul trebue să învețe a fi bătrân, m'a impresionat mult. Cu toate acestea voiu lucra mai departe, chiar dacă voiu scrie mărunțișuri care interesează un cerc mic de cetitori... De curând am terminat un articol despre *h* spaniol provenind din *f* latin, în care contest originea iberică a acestui fenomen și — ceea ce e o crimă și mai mare — contest și legătura între *h* spaniol și gascon. Poate va zice lumea că sunt un încăpățânat și un bătrân ramolit. (Scrisoarea asta o dictez fiind de față nevastă-mea și fie-mea, care protestează amândouă când mă vait de bătrânețe. Eu însă îmi aduc aminte cum judecam, tinerii, despre unele păreri ale bătrânului Tobler sau Schuchardt și trag consecințele)». (9.IX.1932).

După moartea soției sale (31.VII.1933), Meyer-Lübke n'a mai ajuns să se întreme deplin sufletește. Deși la 21 Sept. 1933 mă asigura că «am început iar să lucrez, și nu numai mecanic, ci chiar cu oarecare plăcere», la 24 Iunie 1934 se îndoiește că va mai avea puterea să scrie «Fonologia», cu care «cochetează» mereu. Ar continua bucuros să scrie monografii fonologice, dar acestea au desavantajul că «trebue să repeți și lucruri cunoscute și nu poți să aduci numai contribuțiile nouă». Cu această constatare caracteristică pentru cel ce a semănat cu atâta îmbelșugare idei nouă și rodnice se încheie șirul de scrisori pe care le-am primit dela el. Cu această luptă în suflet, între dorința de a servi cu credință știința și între îndoiala că o mai poate face așa cum ar dori, a coborît în mormânt Meyer-Lübke.

SEXTIL PUȘCARIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14883 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:10